

93 Yıl Sonra Geriye Dönük Tarih İrdelemesi, An ve Gelecek :

22 Haziran 1919 Amasya Genelgesi-Tamimi'nin Türk Kurtuluş Savaşı'nda ve Türkiye Cumhuriyeti'nin Kuruluşundaki Anlamı ve Önemi (22.6.2012)

Prof. Dr. Ahmet SALTİK
ADD Bilim-Danışma Kurulu Yazmanı
www.ahmetsaltik.net

Mustafa Kemal Paşa, Ordu Müfettişi sıfatıyla 19 Mayıs 1919'da başlattığı Samsun'a çıkma eylemi¹ kapsamında; ulaşabildiği tüm komutanlara ve Osmanlı yöneticilerine derhal telgraflar çekerek, yörelerinde İzmir'in işgalini protesto etmelerini ve halk gösterileri düzenlemelerini istemiştir. Bir yandan da henüz dağılmamış ordu birliklerini toparlamaya çabalamıştır. 1. Dünyayı Paylaşım Savaşı'nda 2,85 milyona ulaşmış Osmanlı ordusu darmadağın olmuştu. 30 Ekim 1918 **Mondros** silah bırakışmasıyla Ordu terhis edilmiş, sayı silahsız 400 bin askere düşmüştü. Elde, yalnızca Kazım Karabekir Paşa'nın Erzurum'daki 15. Kolordusu vardı : 17800 silahlı asker! Bu çabaların bir başka asal ereği de **halkı ve silahlı güçleri kurtuluşa inandırma** idi.

Amasya Genelgesi, hukuksal bağlamda Ulusal Kurtuluş Savaşımızın ilk anayasal belgesidir. Tüm komutan ve Osmanlı yöneticilerine gönderilmiştir. Anılan Genelgesi'nin ilk maddesi;

'Vatanın bütünlüğü ve milletin bağımsızlığı tehlikededir.' içeriklidir.

O koşullarda bu bildirim çok kritik bir anlam taşımaktadır. Genelge;

'Milletin bağımsızlığını yine milletin azim ve kararı kurtaracaktır.' 2. maddesiyle sürmektedir. Çünkü İstanbul Hükümeti, galip devletlerin boyunduruğu altında hiçbir şey yapamaz durumdadır.

Ulusun durumunu saptamak ve haklı sesini dünyaya duyurmak için Sivas'ta Kongre toplanacaktır. Müdafaa-i Hukuk-u Milliye, Redd-i İlhak Cemiyetleri ve belediye meclisleri temsilciler seçeceklerdir. Askeri ve ulusal örgütler hiçbir biçimde dağıtılmayacak; silah, cephane ve öteki araçlar titizlikle korunacak; yeni işgal girişimlerine derhal karşı konacaktır.

Bu içerikten çıkarılacak olan; ulusal kurtuluş ideolojisinin resmileştirildiğidir. Bu türden bir çıkışın İstanbul'a karşı bir ayaklanma olduğuna kuşku yoktur.

Amasya Genelgesi-Tamimi,
haksız-hukuksuz işgal ve katliamlar karşısında halkın uyanış ve başkaldırısıdır.

¹ M. Kemal Paşa'nın resmi görevi, o bölgede kıpırdanmaya başlayan Müslüman halkı yola getirmek, böylece yeni işgal- lere girişmek için bahane arayan galip İtilaf Devletlerinin aradıkları bahanelerin doğmasını önlemektir (Anatüzeeye Giriş, syf. 228, 235. Prof. Cem Eroğul, İmaj yay. 12. bs., 2012). Bu yazıda, gösterilen kaynaktan geniş ölçekte yararlanılmıştır.

İşte böyle bir ortamda, işgalci İngiliz Komiserliğinin baskısına direnemeyen Padişah 6. M. Vahdettin tarafından İstanbul'a geri çağırılmış olan Türk subayları arasında, halkının tutsak olamayacağına ve emperyalist kırımlara boyun eğmeyeceğine inanan ve bu inancını bir avuç yakın dava-silah arkadaşları ile paylaşan ve bu eylemini yaşama geçirmek için kelle koltukta Anadolu'da savaşım veren bir **Mustafa Kemal Paşa** vardı. Osmanlı hükümeti, Mustafa Kemal Paşa'yı İstanbul'a geri getirtmek ya da Anadolu'da tutuklatmak için türlü oyunlara girişmişti. Bu tertiplerin tümü boşa çıkınca, 8-9 Temmuz 1919 gecesi, Harbiye Nezareti'nden gelen kesin bir buyrukla görevinden alındığı bildirilmiştir. Bu yazı üzerine Mustafa Kemal Paşa hem görevinden hem de askerlikten çekilmiştir. Kendi deyimi ile Erzurum Kongresi'ne "**Sine-i Millette ferd-i mücahit**" (**Milletin bağrında bireysel savaşımci**) olarak katılmıştır.

Başlangıçta çok önem taşıyan unvan ve görevi artık yoktur ama O, yüksek kurmaylık yetenekleriyle 1,5 aylık bu çok kısa süreyi oldukça iyi değerlendirmiş, önderliğinde savaşımı başlatmıştır.

Bu kabulde, başta **Çanakkale** başarıları olmak üzere, geçmiş askeri utkularından dolayı milletin kendisini tanıması ve güvenmesinin büyük payı vardır.

23 Temmuz 1919'da yalnızca 5 (beş!) ilden "**gelebilen**" 54 (elli dört!) temsilci ile toplanan ve yerel özellikli kalan Erzurum Kongresi'nde Mustafa Kemal (artık eski bir Paşa!?),

Amasya Genelgesi-Tamimi² ile çizdiği rotayı onaylatmıştır.

4 Eylül 1919'da toplanan daha genel katılımı Sivas Kongresi kararları, Erzurum Kongresi kararlarını onayarak pekiştirmiş, tüm direniş örgütleri **Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti** adı altında birleştirilmiştir. Bu yapı bir tür Kurtuluş Savaşı'nın öncü Meclisidir.

Nitekim Sivas Kongresi bir de "**Heyet-i Temsiliye**" (Hükümet benzeri!) seçmiştir.

Amasya Genelgesi temelli Sivas Kongresi'nin başarısı, Damat Ferit Paşa'yı düşürmüştür.

Ali Rıza Paşa Kabinesi, ulusalcılara daha yakındır ve Sadrazam (Başbakan) 20 Ekim 1919'da Amasya'ya gelerek Mustafa Kemal (Paşa) ile görüşmüştür. Oysa daha 8-9 Temmuz 1919'da İstanbul hükümeti Mustafa Kemal'i görevden almış ve tutuklama fermanı çıkarılmıştı!

² Genelge'de tam gönüllü olmasalar da; Rauf Orbay, Rifat Bele ve Ali Fuat Cebesoy'un da imzaları vardır.

Ali Rıza Paşa ve Mustafa Kemal (Paşa) anlaştılar ve kısa zamanda tüm yurttaki seçimler yapıldı. Mustafa Kemal'in amacı yeni Meclisi Anadolu'da toplamaktı ama bu görüşü kabul görmedi.

19 Mayıs 1919.. Samsun'a ayak basış, 27 Aralık 1919 günü Ankara'ya dönüş ile yepyeni bir aşamaya taşındı.. 23 Nisan 1920'de TBMM bu kentte açıldı ve gerçek bir uluslararası tarihsel tansık (mucize) olan Anadolu İhtilali başlatıldı, 9 Eylül 1922'de görkemli bir askeri utkuyla sonlandırıldı. **24 Temmuz 1923 Lozan Andlaşması** ise askeri utkuları diplomatik düzlemde taçlandırıldı; Türkiye Cumhuriyeti'nin uluslararası hukukta bir tür tapusu olan kuruluş belgesi onaylandı. Lozan Andlaşması başlıbaşına muazzam bir diplomatik anıttır ve özünde **İsmet İNÖNÜ**'nün eseridir.

Amasya Genelgesi-Tamimi'nin İmzalandığı Yer

Sonuç :

22 Haziran 1919 **Amasya Genelgesi-Tamimi**, yakın tarihte ulusal kurtuluş savaşımızın kritik dönemeçlerinden biridir. **Ulus ve vatan elden gitmektedir**, bu saptanmış ve duyurulmuş; **kurtuluş da milletin azim ve kararındadır** örnek tarihsel vurgusu yapılmıştır. Bu pusula adım adım özgürlüğü getirmiştir. Türkiye'miz ne yazık ki, 93 yıl sonra, 22 Haziran 2012'de benzer durumdadır. Koşullar değişmiş, postmodern yeni emperyalizm = **KüreselleşTİRme**, ülkemizi adeta, tek kurşun bile atmadan teslim alma aşamasına ulaşmıştır. **Reçete, tarihsel deneyimlerimiz ışığında bellidir.** Halkımız yine benzer yol-yöntemlerle örgütlenecektir. Meşru yaşam hakkını savunacaktır. Bu kaçınılamaz, ertelenemez, tarihsel olarak deterministik kavga, bir kez daha 21. yy. emperyalistlerine karşı **Kemal'in torunları** tarafından verilecek ve zorunlu olarak başarılabilecektir. **Mustafa Kemal Paşa, İsmet İnönü** ve bir avuç dava-silah arkadaşlarıyla **sayısız gazi ve şehidimizin aziz ruhları güç kaynağımızdır, anıları gücümüzdür ve yolumuzun ışığıdır; böylece biline..**